

یادداشت

حکمرانی منابع؛ خصوصی سازی خالی از استراتژی، تله‌ای برای معادن استراتژیک

در کشورهای کمترتوسعه‌یافته، معادن استراتژیک به‌جای اینکه پیشران رشد اقتصادی باشند، به دام فساد و سوءمدیریت می‌افتند. این چالش در ایران نیز ملموس است؛ جایی که حکمرانی منابع در بخش معادن، گرفتار مسائلی است که مانع بهره‌برداری بهینه و مؤثر از این منابع می‌شود. فقدان چارچوب‌های مشخص برای تفکیک منابع استراتژیک از منابع غیراستراتژیک، به فساد و ناکارآمدی دامن زده است. با وجود ظرفیت‌های بی‌پایان، معادن ایران هنوز نتوانسته‌اند آن‌گونه که باید، موتور محرک توسعه کشور باشند.

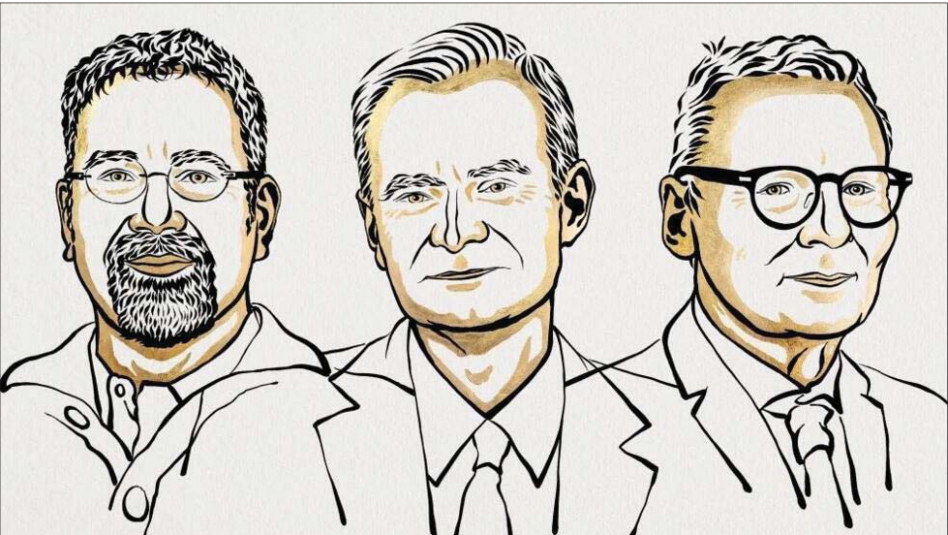
یکی از بزرگ‌ترین چالش‌های معادن در ایران، عدم تفکیک شفاف و روشن میان منابع استراتژیک و غیراستراتژیک است. در بسیاری از کشورها مانند استرالیا، کانادا و نروژ، معادن استراتژیک به دلیل اهمیت بالای اقتصادی و امنیتی، تحت نظارت‌های ویژه دولتی و با سیاست‌های مشخص استخراج می‌شوند. اما در ایران این تمایز به‌وضوح مشاهده نمی‌شود و به همین دلیل، بخش خصوصی در برخی موارد دسترسی نامحدود و بدون چارچوب به منابع استراتژیک پیدا می‌کند. این امر زمینه را برای شکل‌گیری فساد فراهم می‌کند و برخی شرکت‌ها با استفاده از نقاط ضعف موجود، به دنبال بهره‌برداری ناکارآمد از این منابع هستند. یکی از مصادیق این فساد، روش‌هایی است که برخی شرکت‌های خصوصی در بهره‌برداری از معادن به‌کار می‌گیرند. این شرکت‌ها با پرداخت‌های غیررسمی و ایجاد روابط مشکوک، سعی می‌کنند به‌ظاهر قدرت بهره‌برداری خود را تقویت کنند، اما در موارد متعدد این شرکت‌ها به‌جای افزایش تولید و ارتقای بهره‌وری، عرضه را کاهش می‌دهند تا با کاهش مصنوعی تولید و عرضه، به افزایش قیمت‌ها و در نهایت واردات مواد مشابه دامن بزنند. این استراتژی در نهایت منجر به سودهای کلان برای این شرکت‌ها می‌شود اما نتیجه آن، کاهش تولید ملی و تضعیف صنایع داخلی است. نتیجه‌ای که نه‌تنها آورده‌ای برای مردم ایجاد نمی‌کند، بلکه هزینه عدم‌النتفع حاصل از حکمرانی غلط منابع را بر دوش آنها اضافه می‌کند.

این معضل فقط به ایران محدود نیست؛ کنگو نیز یکی از کشورهایی است که در دهه‌های اخیر با مشکلات مشابهی در بخش معادن خود روبه‌رو بوده است. در این کشور معادن مسس و کبالت که از منابع استراتژیک جهانی محسوب می‌شوند، به شرکت‌های خصوصی واگذار شدند که با پول‌پاشی و رشوه‌های کلان توانستند کنترل کامل معادن را به دست بگیرند. نتیجه چه بود؟ کاهش تولید، افزایش تقاضا در بازارهای جهانی و صادرات خام مواد به کشورهای نظیر چین. آنچه در کنگو رخ داد، مشابه آن چیزی است که خطر آن بیخ گوش بسیاری از معادن استراتژیک در ایران است.

در ایران مشکل بهره‌برداری از معادن استراتژیک به شکل دیگری نیز خود را نشان می‌دهد. معادن استراتژیک به دلیل اهمیت بالای اقتصادی و امنیتی، باید به‌گونه‌ای مدیریت شوند که زنجیره ارزش کامل آنها در داخل کشور شکل گیرد و مانع از خام‌فروشی شود. اما در بسیاری از موارد، بخش خصوصی فقط به دنبال سودهای کوتاه‌مدت است و این امر باعث می‌شود که مسیر خام‌فروشی همچنان باز بماند. در حالی که کشورهای موفق‌ی مانند نروژ توانسته‌اند با ایجاد زنجیره ارزش در صنایع نفت و گاز، نه‌تنها از منابع طبیعی خود به نحو احسن بهره‌برداری کنند، بلکه این منابع را به ابزاری برای توسعه اقتصادی و اجتماعی تبدیل کنند. ایران هنوز با این مرحله برای معادن استراتژیک خود فاصله بسیاری دارد.

همچنین یکی از مشکلات اصلی دیگر معادن استراتژیک در ایران، مواعع متعددی است که در مسیر بهره‌برداری دولتی از این معادن قرار می‌گیرد. در بسیاری از موارد، افرادی که منافع خود را در عدم بهره‌برداری صحیح از این معادن می‌بینند، از نفوذ و روابط خود استفاده می‌کنند تا مواععی بر سر راه دولت ایجاد کنند. درواقع، فرایند بهره‌برداری دولتی از معادن استراتژیک به دلیل ماهیت پیچیده این منابع و سودهای کلانی که به همراه دارند، با مشکلات و مواعع بیشتری نسبت به دیگر معادن غیراستراتژیک روبه‌رو است. این پدیده در کشورهای دیگر نیز دیده شده است. برای مثال، در استرالیا استخراج از برخی معادن استراتژیک مانند اورانیوم با چالش‌های مشابهی مواجه شد. دولت استرالیا با اعمال نظارت‌های دقیق بر فرایند استخراج و فروش، سعی در کنترل این منابع داشت، اما فشار شرکت‌های خصوصی و ذی‌نفعان داخلی و خارجی مانع از بهره‌برداری مؤثر شد تا آنکه شرکت‌های خصوصی مرتبط با آمریکا در نهایت برخی از معادن را مورد بهره‌برداری قرار دادند. همین مثال‌ها نشان می‌دهد بازی در این زمین برای دولت‌ها بازی ساده‌ای نیست و همراهی اجتماعی در اقصا مختلف جامعه را مطالبه می‌کند؛ مردمی که خودشان تأثیرگذارترین اهداف در موضوع حکمرانی منابع هستند. برای مثال، در ایران بخش دولتی موظف است درصدی از سود حاصل از فعالیت معادن را در همان استان صرف ایجاد زیرساخت‌های مختلف کند و درصدی نیز به دستگاه‌ها و ارگان‌ها و گروه‌های درگیر اختصاص یابد. این فرصت قانونی با توجه به قرارداتن بستن بسیاری از منابع استراتژیک در استان‌های کمتربرخوردار می‌تواند دست دولتی را در کاهش تبعیض و بازتعریف طبقه اجتماعی و رسیدگی به اقصا آسیب‌پذیر در آن استان‌ها که جزء رسالت‌های اصلی دولت‌ها حتی در پارادایم‌های نوین حکمرانی است، بازتر کند. درحالی‌که بخش خصوصی چنین الزامی نداشته و منطقاً چنین هدفی را دنبال نخواهد کرد.

بالین‌حال، باید به این نکته توجه داشت که فقط اجرای قانون کافی نیست. برای بهره‌برداری بهینه از منابع استراتژیک، دولت باید با ایجاد صندوق‌های سرمایه‌گذاری و توسعه زنجیره‌های ارزش افزوده، به‌جای خام‌فروشی، این منابع را در خدمت تولید داخلی و اشتغال‌زایی قرار دهد. مثال نروژ باز هم در این زمینه یک نمونه موفق است. این کشور با ایجاد صندوق سرمایه‌گذاری نفتی، توانسته است از منابع نفتی خود نه‌تنها به نفع نسل کنونی، بلکه به نفع نسل‌های آینده استفاده کند. ایجاد چنین صندوق‌هایی در ایران، به‌ویژه در معادن استراتژیک، می‌تواند راهکاری مؤثر برای جلوگیری از خام‌فروشی و ایجاد ارزش افزوده در داخل کشور باشد. نتیجه آنکه حکمرانی منابع در ایران نیازمند بازنگری جدی است. اگر قرار است از منابع استراتژیک به نفع مردم استفاده شود، باید از فساد و نفوذهای غیررسمی در بخش معادن جلوگیری کرد و سیاست‌های شفاف و دقیق‌تری برای بهره‌برداری از این منابع تدوین کرد. تجربه‌های موفق جهانی نشان می‌دهد با حکمرانی صحیح و نظارت دقیق، منابع استراتژیک می‌توانند به عاملی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی کشور تبدیل شوند. در غیر این صورت، این منابع همچنان طعمه‌ای برای فساد و بهره‌برداری‌های سودجویانه خواهند ماند.

۳ اقتصاددانی که امسال جایزه بنیاد آلفرد نوبل را از آن خود کردند، چه کسانی هستند؟

نوبل اقتصاد برای اندیشه نهادی

شرق: جایزه نوبل اقتصاد امسال به سه اقتصاددان ۵۷ساله، ۶۱ساله و ۶۴ساله رسید. دارون عجم‌اوغلو اقتصاددان ترکیه‌ای، سایمون جانسون و جیمز رابینسون هر دو اقتصاددان بریتانیایی هستند. با این حال این سه اقتصاددان چند نقطه مشترک دارند؛ هر سه آنها ساکن آمریکا هستند و کتاب‌های مشترکی با یکدیگر نوشته‌اند. وجه اشتراک این سه اقتصاددان نقش و اهمیتی است که برای نهادهای

خاطر کارش در زمینه اقتصاد سیاسی شناخته شده است. او به همراه جانسون و رابینسون که همکاران قدیمی او هستند، صدها مقاله تألیف کرده و به همراه رابینسون کتاب‌های «ریشه‌های اقتصادی دیکتاتوری و دموکراسی» در سال ۲۰۰۶ و «چرا ملت‌ها شکست می‌خورند» در سال ۲۰۱۲ را نوشته است. او بارها درباره مسائل سیاسی، نابرابری اقتصادی و انواع سیاست‌های خاص اظهارنظر کرده است.

این اقتصاددان ارمنی‌تبار در فهرست «اقتصاددان‌های زنده و محبوب زیر ۶۰ سال» در سال ۲۰۱۱ در جایگاه سوم قرار گرفت و در سال ۲۰۱۵ به‌عنوان پراستادترین اقتصاددان ۱۰ سال گذشته بر اساس داده‌های پژوهشی در اقتصاد انتخاب شد.

همچنین عجم‌اوغلو و جیمز رابینسون دیگر برنده اسمسال نوبل اقتصاد دو اقتصاددانی هستند که در سال ۲۰۱۲ کتاب پرفروش «چرا ملت‌ها شکست می‌خورند» را نوشتند و آن کتاب به زبان‌های مختلفی در دنیا ترجمه و به پژوهشی الهام‌بخش تبدیل شد. عجم‌اوغلو، استاد دانشگاه MIT و جیمز رابینسون هم در دانشگاه شیکاگو آمریکا تدریس می‌کند. سایمون جانسون هم مانند عجم‌اوغلو استاد دانشگاه MIT است. جیمز ای رابینسون و دارون عجم‌اوغلو در ادامه پژوهش‌های خود کتاب دیگری با عنوان «راه باریک آزادی» را نوشتند که آن پژوهش هم بسیار الهام‌بخش بود و مورد توجه قرار گرفت. آقای عجم‌اوغلو همچنین همراه با دیگر برنده نوبل اقتصاد ۲۰۲۴ یعنی سایمون جانسون، کتاب دیگری با عنوان «نزاع هزارساله ما بر سر فناوری و بهروزی»، نوشت که در آن به این موضوع پرداخته که هرچند نوآوری‌ها می‌توانند به افزایش رفاه، ثروت و بهبود کیفیت انسان‌ها منجر شود، درعین‌حال همین نوآوری‌ها می‌توانند نابرابری‌ها را تشدید کرده و مشاغل را از بین ببرند و محیط زیست را تخریب کنند.

سایمون جانسون، اقتصاددان بریتانیایی و استاد کارآفرینی در دانشکده مدیریت اسلون MIT است. مطالعات او بر بحران‌های مالی و نقش نهادهای جهانی در کاهش اثرات این بحران‌ها متمرکز است. او در بسیاری از آثار خود به اهمیت اصلاحات نهادی و اقتصادی برای جلوگیری از فروپاشی‌های مالی تأکید کرده است.

جانسون در ۲۰ سال گذشته تحقیقات گسترده‌ای درباره

را تخریب کنند.

یک کارشناس انرژی تحلیل کرد

نفت ایران تشنه پول

بازار سرمایه و منابع داخلی گفت: جذب سرمایه از بازار داخل تا حدی امکان‌پذیر است اما واقع امر این است که صنعت نفت برای توسعه و تولید و نگهداشت آن به رقم ۲۰۰ میلیارد دلار نیاز دارد. این رقم چیزی نیست که بتوان از منابع داخلی جذب کرد. بنابراین باید فضای بین‌الملل را به گونه‌ای تغییر دهیم که شرکت‌های بین‌المللی در حوزه انرژی و سرمایه‌گذاران خارجی علاقه‌مند شوند در صنعت نفت و گاز ایران سرمایه‌گذاری کنند و با توجه به اینکه این شرکت‌ها صاحب تکنولوژی هم هستند، از این‌رو مشکلات سریع‌تر برطرف خواهد شد. این کارشناس حوزه انرژی گفت: تنها زور نه‌ای که می‌توان این صنعت را از شرایط

گزارش

جایزه امین‌الضرب در دستان خبرنگار «شرق»

مراسم اختتامیه هفتمین دوره جشنواره رسانه‌ای امین‌الضرب، در اتاق بازرگانی تهران برگزار و از برگزیدگان حوزه خبر و رسانه تقدیر شد. در این مراسم مهفام سلیمان‌بیگی، خبرنگار اقتصاد روزنامه «شرق»، در بخش گزارش توصیفی نفر دوم شناخته شد. این جشنواره هر سال آثار برتر رسانه‌ای در حوزه اقتصاد و کارآفرینی با محوریت بخش خصوصی را مورد تقدیر قرار می‌دهد. در این مراسم که روز دوشنبه ۲۳ مهرماه برگزار شد، علاوه بر رئیس و سه عضو هیئت‌رئیس اتاق تهران، علی ربیعی دستیار اجتماعی رئیس‌جمهور نیز حضور داشت. او در سخنانی، به نقش میانجیگری رسانه میان جامعه و حاکمیت تأکید کرد و شکل‌گیری جامعه پویا و رو به توسعه را منوط به ایجاد نظام ارتباطی مبتنی بر رسانه‌ها دانست. در این مراسم، محمود نجفی‌عرب، رئیس اتاق تهران با بیان اینکه آمار شفاف

و دقیقی از سهم بخش خصوصی در اقتصاد ایران وجود ندارد، تأکید کرد که برابرسر برآورد این میزان از ۱۲ درصد تجاوز نمی‌کند و همچنان دولت سهم عمده اقتصاد و بازار ایران را در اختیار دارد. او با این توضیح که در برنامه هفتم توسعه بر واگذاری شرکت‌های تحت مدیریت دولت و خصولتی‌ها به بخش خصوصی تأکید شده است، یادآور شد که مسیر انتقال این واگذاری‌ها قطعاً پربیح‌وخم و دشوار خواهد بود؛ همچنان که تنها در یک نمونه، برآورد می‌شود وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی نزدیک به ۴۵۰ شرکت در اختیار دارد که انتقال مالکیت و مدیریت این نگاه‌ها به بخش خصوصی، فرایندی بسیار زمان‌سز و پرجالش خواهد بود. در پایان این نشست بعد از قرائت بیانیه هیئت داوران (شامل محمدمهدی فرقانی، حسن نمکدوست و فرहत فردینا) با اهدای جوایز از برگزیدگان تقدیر شد. در بخش یادداشت و سرمقاله عباس علی‌علی از تریبون‌نویز نشر اول، الهه صالحی از ایران اکونومی فرم دوم و امیر داداشی دوم و فرحان پورسلیم از تجارت‌نیوز نفر سوم اعلام شدند. در بخش گزارش توصیفی علی ایوبی از هم‌میهن نفر اول و مهفام سلیمان‌بیگی از «شرق» نفر دوم و در بخش ویدئوزورنال رضا صفاری از صداوسیما نفر اول و فرحان پورسلیم از تجارت‌نیوز نفر دوم اعلام شدند. در بخش یادکست هم محمدهادی شیرازی از کارکست نفر اول، مهدی ناجی از سکه نفر دوم و علی مسعودی از رادیو اقتصاد نفر سوم شناخته شدند. در بخش کتاب شبویا خادمی با اثر خاک کارخانه نفر اول و پروانه شفاعی با اثر از تبار لیلی‌ام نفر دوم و در بخش نشریه تشکلهای اقتصادی علی لشکری از ماهنامه صنعت گفتش نفر اول شناخته شدند.

فراخوان مناقصه عمومی

نوبت اول					
شرکت پالایش نفت آبادان در نظر دارد مناقصه های مشروحه ذیل را از طریق سامانه تدارکات الکترونیک دولت برگزار نماید، کلیه مراحل برگزاری تشریفات مناقصه از دریافت اسناد ارزیابی کیفی و سایر مراحل بعدی مناقصه از طریق درگاه سامانه تدارکات الکترونیکی دولت به آدرس WWW.SETADIRAN.IR انجام خواهد شد.					
ردیف	شماره مناقصه در سامانه ستاد	موضوع	محل اجرا	مدت	مبلغ برآورد پایه به ریال
۱	۲۰۰۳۰۹۲۱۷۹۰۰۴۶۶	احداث دیوار پیرامونی محوطه مخازن نفت کوره (Back Area) در بندر صادراتی ماهشهر	بندر صادراتی ماهشهر	۲۴ماه ۱۵ و روز	۷۰۰,۷۶۰,۱۹۴,۳۷۰
					مبلغ تضمین شرکت در مناقصه به ریال
					برنامه زمان بندی مراحل مناقصه
					الف- مهلت دریافت اسناد ارزیابی کیفی از اسناد سامانه ستاد از تاریخ ۱۴۰۳/۰۷/۲۰ ساعت ۰۸:۰۰ لغایت ۱۴۰۳/۰۸/۱۲ ساعت ۱۶:۰۰ ب- مهلت ارسال پاسخ استعلام مورخ ۱۴۰۳/۰۸/۲۸ ساعت ۱۶:۰۰

شناسه آگهی: ۱۸۰۵۹۲۸
نوبت اول: ۱۴۰۳/۰۷/۲۴
نوبت دوم: ۱۴۰۳/۰۷/۲۸

روابط عمومی – شرکت پالایش نفت آبادان